

TÜRKİYE'DE MÜZİK EMEĞİNİN DURUMU

Türkiye'deki
Müzik Emekçilerinin
Çalışma Koşulları ve
Gelir Durumları Üzerine
Araştırma Raporu

2022

SELDA DUDU
EVRİM HİKMET ÖĞÜT
ÖZGE Ç. DENİZCİ

Avrupa
Birliği
sivil
düşün

Kaybettiğimiz müzik emekçilerinin anısına...

TÜRKİYE'DE MÜZİK EMEĞİNİN DURUMU

Türkiye'deki Müzik Emekçilerinin Çalışma Koşulları
ve Gelir Durumları Üzerine Araştırma Raporu

2022

40 Sayfa

HAZIRLAYANLAR

Selda Dudu, Evrim Hikmet Ögüt, Özge Ç. Denizci

GRAFİK TASARIM

Ahmet M. Ögüt

FOTOĞRAFLAR

Orhan Cem Çetin

TEŞEKKÜRLER

Eda Yiğit, Fatih Kara, Yiğit Gürol

BASKI

TÜRKOFSET

Rasimpaşa Mh. Nusret Efendi Sk. No: 50-A Kadıköy, İstanbul

+90 216 700 14 00

Bu çalışma Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır.
İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Selda Dudu'ya aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
ARAŞTIRMA HAKKINDA	6
AMAÇ	7
KAPSAM VE YÖNTEM	9
ANKET SONUÇLARI VE TARTIŞMA	10
ANKET KATILIMCILARININ/ MÜZİK EMEKÇİLERİNİN GENEL PROFİLİ	11
Cinsiyet	12
Öğrenim/Akademik Müzik Öğrenim Durumu	13
ÇALIŞMA KOŞULLARI	14
İş Yeri Kayıtlılığı	14
İstihdam Statüsü (İşçi/İşveren/Kendi Hesabına Çalışma)	15
İstihdam Türü (Tam Zamanlı-Yarı Zamanlı Çalışma) ve Çalışma Süreleri	16
İşyeri Statüsü (Kamu- Özel Sektör)	17
İstihdamın Sürekliliği (Günlük Yevmiyeli/Proje Bazlı/Aralıklı -Maaşlı)	18
Sosyal Güvenlik Kaydı	18
Örgütlülük (Sendika/Dernek/Meslek Birliği Üyeliği)	19
İşyeri Güvenliği	20
İş Memnuniyeti	21
İSTİHDAM DURUMUNA VE GELİRE İLİŞKİN BULGULAR	22
İstihdam (İş Sahibi Olma-İşsizlik)	22
Birden Fazla İşyerinde Çalışma	22
Müzik Alanı İçinde Başka Meslek Sahipliği	23
Müzik Alanı Dışında Meslek Sahipliği	24
İkinci İş Arama	24
2019 ve 2020 Yılı Geliri	25
Sosyal Yardım	27
Mesleki Sakatlanma Nedeniyle Gelir Kaybı	27
Gelir Memnuniyeti	28
TESPİT VE ÖNERİLER	30
SONUÇ	34
REFERANSLAR	36
ÖZGEÇMİŞLER	38

ÖNSÖZ

COVID-19 pandemisi, kültür sektörü gibi esnek ve güvencesiz çalışmanın yaygın olduğu sektörlerde çalışan pek çok emekçinin işini, gelirini, sağlığını ve dahası yaşam arzusunu elinden aldı. Böylesi bir süreçte pandeminin 8. ayında başladığımız bu araştırma, müzik emekçilerini merkeze aldı ve karşı karşıya kaldığımız krizi anlamaktan öte ona sebep olan çalışma koşullarını kavramayı hedefledi.

Araştırmamız, yalnızca icra alanında faaliyet gösteren müzisyenlere değil, sahne çalışanlarından stüdyo çalışanlarına, organizasyondan eğitime bu alanda emek veren herkese ulaşmayı ve olabildiğince mesleklere ilişkin hem ortak hem de kendilerine özgü sorunları tespit etmeyi hedefledi. Bu bakımdan, müzik sektörünü var eden tüm meslek çalışanlarını kapsayan “müzik emekçisi” ifadesini kullanmayı tercih ettik.

Öncelikle anket çalışmasına ve derinlemesine görüşmelere katılarak bu araştırmayı mümkün kılan, görüş ve deneyimlerini paylaşan tüm müzik emekçilerine teşekkürü borç biliyoruz.

Sektörün sorunlarının müzik emekçilerinin de katılımcı oldukları bir politika geliştirme süreciyle çözülebileceğine inanıyoruz. Çalışmamızın bu sürece katkı sunması dileğimizeyiz.

Selda Dudu
Evrım Hikmet Öğüt
Özge Ç. Denizci

AMAÇ

COVID-19 pandemisinin, dünyada ve Türkiye’de, emek piyasasının özellikle güvencesiz çalışma koşullarına tabi olan aktörleri üzerindeki yıkıcı etkisi sürüyor. Güvencesiz ve esnek çalışmanın hâkim olduğu diğer sektörler gibi müzik sektörü de bu yıkımdan payını almış durumda. Bu sürecin etkilerinin, müzisyen intiharları gibi acı olaylar başta olmak üzere kamusal görünürlük kazanması, konuya ilişkin bir dizi akademik ve akademi dışı araştırmayı beraberinde getirdi. Ancak, COVID-19 pandemisinin sektör üzerindeki etkilerine odaklanan bu çalışmalar, sektörün geneline hâkim olan ve pandemi ile daha da görünür hale gelen güvencesiz çalışma koşulları ve düşük işgücü geliri gibi sektörün genel sorunlarını ortaya koymakta yetersiz kalıyor. Oysa, literatürde müzik sektörünün yapısal işleyişine ve sorunlarına eğilen çalışmalar bulunmadığı gibi, bu tablo göz önüne alınmaksızın pandeminin etkilerini anlamak mümkün görünmüyor.

Bu araştırma, özellikle pandemi öncesi süreçte Türkiye genelinde, müzik sektörüne hâkim olan çalışma koşullarını anlamayı hedefliyor. Araştırma aynı zamanda, pandemi sürecinin müzik emekçilerinin¹ istihdam ve gelir durumlarına yansıyan olumsuz etkilerini ortaya koyarken söz konusu genel koşulları göz önünde tutan bir değerlendirme yapmayı amaçlıyor.

Kültür sektörü üzerine yapılan araştırmalar (Dudu, 2020; Mitropoulos, 2014; Peksan & Tosun, 2014; Karaca, 2017), sektöre hâkim çalışma koşullarının diğer sektörlerden farklılık gösterdiğini ortaya koyuyor. Kültür sektörü emekçileri, aşağıdaki ifadelerden bir ya da birkaçını içeren atipik güvencesiz çalışma koşullarına tabi durumlar:

- Talep üzerine kısa süreli proje bazlı çalışma,
- Kendi hesabına serbest çalışma,
- Yoğunluklu olarak evden çalışma,
- Yaygın ücretsiz çalışma,
- Aralıklı çalışma,
- Aynı zaman dilimi içerisinde birden fazla işi yapma/birden fazla işyerinde çalışma.

Sayılan bu çalışma biçimleri, sosyal güvenlik, örgütlenme imkânlarından ve iş sürekliliğinden yoksun, güvencesiz çalışma gerçeğini ortaya koyuyor. Bu güvencesizlik, kültür ve müzik sektörü çalışanlarını kırılgan bir konuma getiriyor. Örneğin, aralıklı çalışma sebebiyle sektör emekçilerinin işsizlik sigortasına hak kazanabilmek için gerekli prim günü sayısını tamamlamaları çoğu kez olanaksız.

¹ Bu araştırma, Casey (1999)’in kültür emekçileri tanımından yola çıkarak müzik emekçilerini üç gruba ayırıyor: (a) müzik sektöründe sanatsal mesleğe sahip emekçiler; örneğin, orkestrada çalışan bir piyanist, (b) müzik sektöründe sanatsal mesleğe sahip olmayan emekçiler; örneğin, müzik grubu için çalışan bir rodi ve (c) müzik sektörü dışında çalışan ama müzikle ilgili bir mesleğe sahip emekçiler; örneğin, barda çalışan bir müzisyen.

Sanatçıların sosyal sigortalılığına ilişkin kanun maddesi² ve atipik çalışmayı düzenleyen kanunlar³ Türkiye'de kültür emekçilerini doğrudan etkileyen başlıca yasal düzenlemeler olarak karşımıza çıkıyor. Ancak, kültür emekçileri bu kanunlardan tam olarak faydalanamıyorlar. Örneğin, Türkiye'de 40 bini aşkın sanatçı bulunmasına rağmen (Eurostat, 2021) 2015 yılında sanatçıların sosyal sigortalılığına ilişkin kanun maddesinden faydalanabilen kişi sayısı sadece 853 (Kadıgil, 2017). Sanatçıların sosyal sigortalılığına ilişkin kanun kapsamında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden (günde 7,5 saat) az olan sanatçılar, çalışmadıkları sürenin sigorta primlerini kendileri ödeyerek sigortalı olabiliyorlar.⁴ Ancak, ücretlerin düşük olması nedeniyle, birçok sanatçı sigorta primlerini tamamlayamıyor. Bu duruma yol açan başlıca sorun, çoğunluğu özel sektörde çalışan sanatçıların çalışma saati sürelerinin sadece sahnede kaldıkları süreyle hesaplanmasından kaynaklanıyor. Halbuki, sanatçıların bir performansı gerçekleştirmek için harcadıkları uzun prova saatleri ve hazırlık süresi de çalışmaya dâhil. Çalışma süresinden sayılmayan bu hazırlık süreci de hesaba katılacak olsaydı birçok sanatçının çalışma gün sayısı 10'u geçebileceği için işverenleri tarafından sigortalı olmaları mümkün olurdu. Böylece, pandemi gibi olağanüstü koşullarda bile işsizlik ödeneği gibi bir güvenceye erişebileceklerdi.

Diğer yandan, kültür sektöründeki gelir seviyelerini araştıran çalışmalar (Lena, 2016; Dudu, 2020), atipik çalışmanın getirdiği sorunların yanı sıra, kültür sektörü emekçilerinin, diğer sektörlerle karşılaştırıldığında daha az gelir elde ettiklerini ve ciddi bir çalışan yoksulluğuyla karşı karşıya olduklarını gösteriyor.⁵

Bu araştırma, müzik emekçilerinin çalışma ve gelir durumlarına ilişkin üç temel gerçeği ortaya çıkarmayı amaçlıyor:

1. Sektörün, iyi bilinen ancak yeterli veriden yoksun güvencesiz çalışma koşullarını somut biçimde ortaya koymak;
2. Prova saatlerinin çalışma süresine eklenmesi örneğinde olduğu gibi sektörün göz ardı edilen sorunları tespit etmek;
3. Çalışma durumunda bile müzik emekçilerinin karşı karşıya oldukları çalışan yoksulluğunu göz önüne sermek.
4. Bunlara ek olarak, araştırma, pandeminin müzik emekçilerinin gelir durumuna etkisini saptamayı da amaçlıyor.

² Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 13/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Kanunun 51. Maddesi.

³ 4857 Sayılı İş Kanunu'nda Esneklik Düzenlemeleri ve 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'nun Evde Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümleri.

⁴ 6111 sayılı Kanunun 51. maddesiyle Kanuna eklenen ek 6. madde ile 1/3/2011 tarihinden itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarların, ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olanların kendileri tarafından prim ödemelerine imkan sağlanmıştır. Bu sigortalılar Kanunun hizmet akdi kapsamında sigortalı sayılacaktır (SGK, 2021).

⁵ Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre "çalışan yoksulluğu," çalışan bireylerin kendilerine ve ailelerine yoksulluk sınırı üstünde harcanabilir net gelir sağlayamamaları durumunu tanımlar (LOSTAT, 2020).

KAPSAM VE YÖNTEM

Araştırma evreni Türkiye'deki bütün müzik emekçilerini kapsayan bu çalışma, 8 Kasım-10 Aralık 2020 tarihleri arasında 410 müzik emekçisinin katıldığı online anket çalışması ve sınırlı sayıda görüşmeye dayanıyor. Anket, yaş, cinsiyet ve eğitim seviyesi gibi demografik soruları da içeren ve ağırlıklı olarak çalışma koşullarına ve gelire odaklanan 30 adet kapalı ve bir adet açık uçlu soru içeriyor. Anketin örnekleme, katılımcı sayısı ve demografik dağılım açısından Türkiye'deki müzik emekçilerinin çalışma koşulları ve gelir durumlarına ilişkin anlamlı veri üretebilme kapasitesine sahiptir.

Anket çalışmasına ek olarak, katılımcı profilinin demografik özellikleri gözetilerek belirlenen 10 müzik emekçisiyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirildi. Bu görüşmeler, anket verisinin sağlamasını yapma, analizi derinleştirme ve kişisel deneyimi analize yansıtma amacı taşıyor.

Anket, gönüllülük esasıyla ve anonim olarak gerçekleştirildi. Görüşmeciler ise iletişim bilgilerini gönüllü olarak paylaşan katılımcılar arasından belirlendi ve yine kimlikleri gizli tutuldu. Raporda araştırma bulguları, Anket Katılımcılarının Genel Profili, Çalışma Koşulları, Gelir Durumu, Sonuç ve Öneriler ana başlıkları altında özetleniyor.

ANKET SONUÇLARI VE TARTIŞMA

ANKET KATILIMCILARININ/ MÜZİK EMEKÇİLERİNİN GENEL PROFİLİ

Anket katılımcılarının yaş dağılımına baktığımızda 91'i (%22) 18-29 yaş aralığında, 287'si (%70) 30-49 yaş grubunda, 30'u (%7) 50-64 yaş grubunda ve 2'si (%1) 65 yaş ve üzerinde. Katılımcıların yaşadıkları bölgeler, kültür sektörünün en fazla yoğunluk gösteren üç ili (İstanbul, Ankara, İzmir) ve coğrafi bölgeler olarak sınıflandırıldı. Katılımcıların yarısından fazlası (212 kişi) İstanbul'da yaşıyor. Geri kalan katılımcıların dağılımı ise İzmir'den 42, Ege'den 41, Ankara'dan 30, Marmara'dan 23, Akdeniz'den 20, Doğu Anadolu'dan 13, Güney Doğu Anadolu'dan 12, Karadeniz'den 10 ve Orta Anadolu'dan 7 kişi.

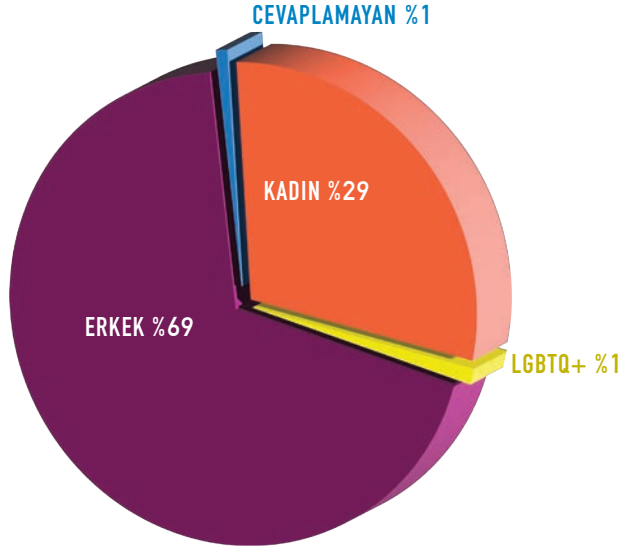
Katılımcıların meslekleri çeşitlilik gösteriyor. Bu mesleklerden en çok sayıda belirtilenler şunlar: enstrüman icracısı, vokal icracı, besteci, aranjör, söz yazarı, enstrüman yapımcısı, öğretmen/eğitmen (kurumsal ya da bireysel), DJ, tonmaister (stüdyo/canlı performans), stüdyo çalışanı/asistanı, konser/festival organizatörü, müzik yapımcısı, menajer, sahne üstü/sahne arkası çalışanı/rodı, müzikolog/etnomüzikolog ve müzik yazarı. Analizin anlaşılmasını kolaylaştırmak için bu meslekler, sanatsal ve sanatsal olmayan meslekler olarak gruplandırıldı. Anket katılımcılarından 181'i (%44) sadece sanatsal mesleklerde ve 79'u (%19) sadece sanatsal olmayan mesleklerde çalıştıklarını belirtirken, 150'si (%37) her iki meslek grubuna da dahil olduklarını bildirdi.

İş deneyimine ilişkin soruyu yanıtlayan 408 katılımcıdan 105'i 0 ila 9 yıldır, 147'si 10 ila 19 yıldır, 123'ü 20 ila 29 yıldır ve 30'u 30 yılı aşkın bir süredir müzik alanından gelir elde ettiklerini beyan etti.

Katılımcıların 324'ü (%79) gelirinin büyük kısmını ya da tamamını müzik sektöründen elde ederken, 86 (%21) katılımcı ana gelirini müzik alanından kazanmamakta.

Cinsiyet

282 erkek (%69), 120 kadın (%29) ve 5 LGBTQ+ birey anketi yanıtladı. Ankete katılan üç kişi bu soruyu cevaplamadı.

Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı erkeklere kıyasla çok geride. TÜİK verilerine göre, 2020 yılında Türkiye genelinde istihdama sahip olanların %70’ini erkekler, %30’unu da kadınlar oluşturuyor. Öte yandan, kültür istihdamına dahil olan emekçilerin cinsiyet dağılımlarının eşit oranda (TÜİK, 2021). Anket verileri, müzik sektörünün istihdamda cinsiyet dağılımı açısından Türkiye geneline benzediğini ortaya koydu.

Müzik sektörü çalışanlarının genel profiline uygun olarak anket katılımcılarının büyük çoğunluğu erkeklerden oluşuyor. Cinsiyetin gelire ilişkin anlamlı bir fark yaratmadığı görülüyor. Buna karşın, cinsiyet ve cinsiyet kimliğine dayanan özgün deneyimlerin bu genel tabloda görünmez kalabileceği göz önüne alınarak görüşmelerde bu konuya özellikle yer ayrıldı.

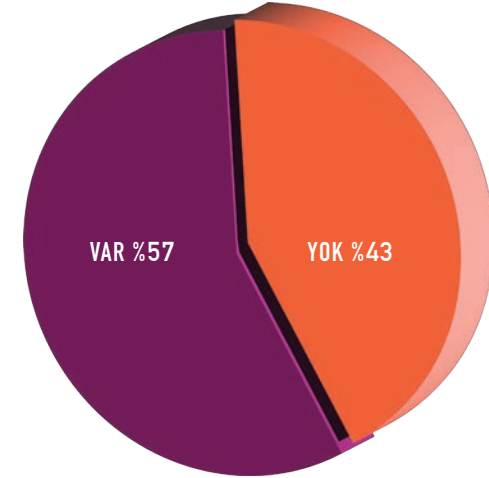
Görüşmecilerin tamamına yakını, sektördeki kadın çalışanların çeşitli biçimlerde ayrımcılığa maruz bırakıldığına dikkat çektiler. Öncelikle, kadınların bazı mesleklere erişimlerinin bulunmadığı anlaşıyor. Meslek açısından, kadınların enstrüman icracılığından ziyade vokal icracı olarak çalıştıkları ve “teknik işler” olarak ifade edilen (ses teknisyenliği/tonmaisterlik, stüdyo çalışanı olma, sahne çalışanı olma vb.) bir dizi meslekte neredeyse hiç yer almadıkları konusunda ortak ifadeler kullanıldı. Ayrıca, bazı kadın görüşmeciler bar ve türkü kafe gibi bazı mekanlarda icracılık yapmayı “tercih etmediklerini” belirttiler. Çeşitli düzeylerde cinsel taciz veya buna ilişkin endişeler ise ortak bir kadınlık deneyiminin müzik sektöründe de karşılaşılan bir diğer boyutu. Taciz tehdidi, dinleyici, mekân sahibi ya da diğer çalışanlar gibi

farklı aktörlerden gelebiliyor. Eşlerinin/partnerlerinin taciz tehdidine karşı kadını gözetim altına alan davranışları da kadın müzisyenler açısından ikili baskı ortamı yaratıyor.

Kadınların çalıştıkları mesleklerde uğradıkları çeşitli ayrımcılık biçimleri arasında, adı koymulmamış bir mobbing biçimi olarak, yaptıkları işi erkekler kadar iyi yapabileceklerine dair güvensizlik ve erkek meslektaşına oranla daha az dikkate alınma deneyimleri sıklıkla dile getirildi. Bunlara ek olarak, çocuk sahibi olmanın, kadınları erkek meslektaşlarına oranla bazı işleri yapmaktan alıkoyabildiği ya da ekstra çaba gerektirdiği ifade edildi.

Öğrenim/Akademik Müzik Öğrenim Durumu

Anket katılımcılarının 235’i (%57) güzel sanatlar lisesi, üniversitelerin sanat bölümleri veya devlet konservatuarları gibi devlet kurumlarından birinde müzik eğitimi aldığını, 175’si (%43) ise devlet kurumlarından müzik eğitimi almadığını beyan etti.

Katılımcıların toplamda %83’ü yüksek okul, lisans, yüksek lisans ya da doktora eğitimi aldıklarını ifade etti. TÜİK verilerine göre, 2020 yılında Türkiye genelinde istihdam edilenlerin sadece %27’sinin ve kültür sektörü genelinde ise sadece %38,6’sının yüksek okul veya fakülte mezunu oldukları bilgisi göz önünde bulundurulduğunda, müzik emekçilerinin eğitimlerinin Türkiye ortalamasının oldukça üstünde olduğu anlaşıyor.

Akademik/formel müzik eğitiminin bir gereklilik olarak görülüp görülmemesi ya da gelire olan etkisi oldukça karmaşık bir tablo ortaya koyuyor. Akademik müzik eğitimi kurumsal işverenler için (kamu kurumları, müzik okulları vb.) bir gereklilik olarak görülebilirken, sektör içindeki pek çok meslekte zorunluluk olarak değerlendirilmiyor ve gelir üzerinde belirgin bir fark yaratmıyor. İkinci durumda, genellikle deneyimin eğitime olan önceliği vurgulandı.

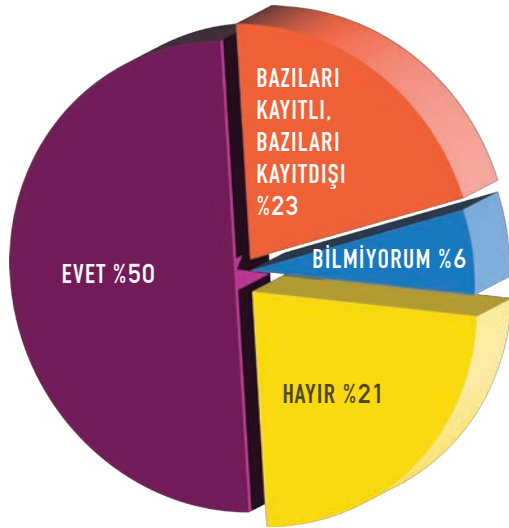
Müzisyenler açısından icra edilen müzik türünün de akademik eğitimin zorunlu olup olması açısından belirleyici olduğu anlaşıyor (klasik Batı müziği icracıları için bir zorunluluk olarak görülmesi gibi).

Son yıllarda sayıları artan devlet konservatuvarlarının ve üniversitelere bağlı müzik eğitimi veren fakülte ve bölümlerin sayısının artmasına paralel olarak genç neslin akademik eğitime erişiminin de arttığı görülüyor. Buna bağlı olarak, genç nesil üzerinde, önceki kuşaklardan farklı olarak diploma beklentisi oluştuğu ifade ediliyor.

ÇALIŞMA KOŞULLARI

İş Yeri Kayıtlılığı

İş yeri kayıtlılığına ilişkin soruya verilen yanıtlar, sektöre hâkim olan kayıtdışı çalışmanın iş yeri kayıtlılığı düzeyinde başladığını ortaya koymakta.

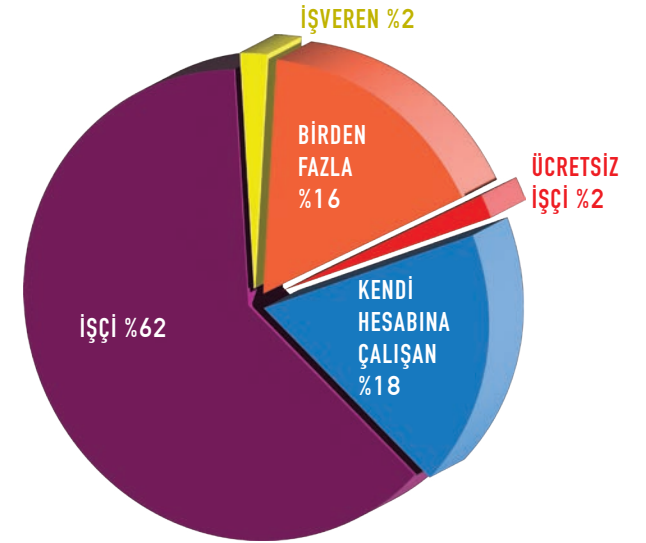
SORU Müzik alanından elde ettiğiniz gelirin büyük kısmını kayıtlı (vergi levhası bulunan) işyeri veya kuruluşlardan mı kazanıyorsunuz?

Katılımcıların 204'ü (%50) müzik alanından elde ettikleri gelirin büyük kısmını kayıtlı (vergi levhası bulunan) iş yeri veya kuruluşlardan kazandıklarını ifade ettiler. 86 katılımcı (%21) kayıtdışı iş yerlerinde çalıştığını belirtirken, 24 (%6) katılımcı çalıştığı iş yerlerinin kayıtlılık durumunu bilmediğini aktardı. 96 (%23) katılımcı çalıştığı bazı iş yerlerinin kayıtlı

bazılarının da kayıtdışı olduğunu bildirdi.

İstihdam Statüsü (İşçi/İşveren/Kendi Hesabına Çalışma)

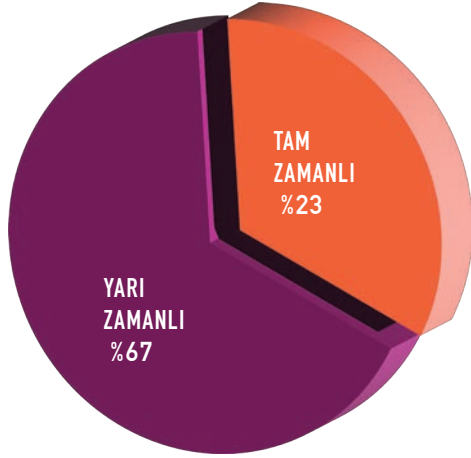
Genel olarak bakıldığında, Türkiye'de 2020 yılında tüm çalışanların %69,8'i işçi, %7,4'ü işveren, %16,4'ü kendi hesabına çalışan ve %6,4'ü ücretsiz aile işçisi (TÜİK, 2021). 2020 yılında Türkiye genelindeki kültür emekçilerinin ise %57,7'sinin işçi olduğu görülüyor (TÜİK, 2021). Müzik sektöründe de işçi istihdam oranı büyük oranda örtüşüyor.

SORU Müzik alanında ağırlıklı olarak çalıştığınız kuruluş veya işyerindeki durumunuz nedir?

Müzik sektöründe ücretli işçi oranı %62, işveren oranı %2, ücretsiz işçi oranı %2 ve kendi hesabına çalışan oranı %18. Katılımcıların %16'sı aynı gün ya da hafta içinde birden fazla şekilde (örneğin bir işyerinde işçi iken diğer işyerinde kendi hesabına çalışan olarak) istihdam edildiklerini belirttiler. Birden fazla şekilde istihdam edilme oranının yüksekliği müzik sektörüne özel istihdam politikalarının üretilmesi gerekliliğinin altını çiziyor.

İstihdam Türü (Tam Zamanlı-Yarı Zamanlı Çalışma) ve Çalışma Süreleri

SORU Müzik alanında ağırlıklı olarak çalıştığınız kuruluş veya işyerindeki çalışma şekliniz nedir?

Katılımcıların 274'ü müzik sektöründe yarı zamanlı çalışırken 136'sı tam zamanlı çalışmakta. Yarı zamanlı çalışmanın, tam zamanlı çalışmaya oranla 2/3 gibi yüksek olması sektöre hâkim olduğu bilinen esnek ve yarı zamanlı çalışmanın boyutlarını ortaya koymakta.

TÜİK verilerine göre, 2020 yılında Türkiye'deki kültür emekçilerinin %72,4'ü tam zamanlı olarak çalışıyor. Anketin bu bulgusu, müzik emekçilerinin Türkiye'deki kültür emekçilerine kıyasla eksik istihdam sorunuyla (tam zamanlı çalışmak isterken yarı zamanlı çalışmak zorunda olma) karşı karşıya kalması ihtimaline dikkat çekiyor.

SORU Gelir elde etmek amacıyla müzik alanında haftada genellikle çalıştığınız süre kaç saattir?

SORU Gelir elde etmek amacıyla müzik alanındaki işiniz için haftada ortalama kaç saat evde/sahne dışında/işyeri dışında çalışıyorsunuz?

TÜİK 2020 yılı için kültür emekçilerinin haftalık ortalama çalışma süresini 37,5 saat olarak açıklıyor (TÜİK, 2021). Ancak, TÜİK tarafından bu çalışma süresi hesaplanırken tiyatro oyuncularını, müzisyenler gibi düzenli prova alması gereken meslekleri icra eden emekçilerin çalışmaya hazırlık sürelerinin hesaba katılıp katılmadığı bilinmiyor.

Müzik sektörüne bakıldığında, tam zamanlı çalışan 136 katılımcının bir haftalık toplam ortalama çalışma süresi 29,9 saat olup bu sürenin 15,3 saatini prova/ofis dışı çalışma süresi

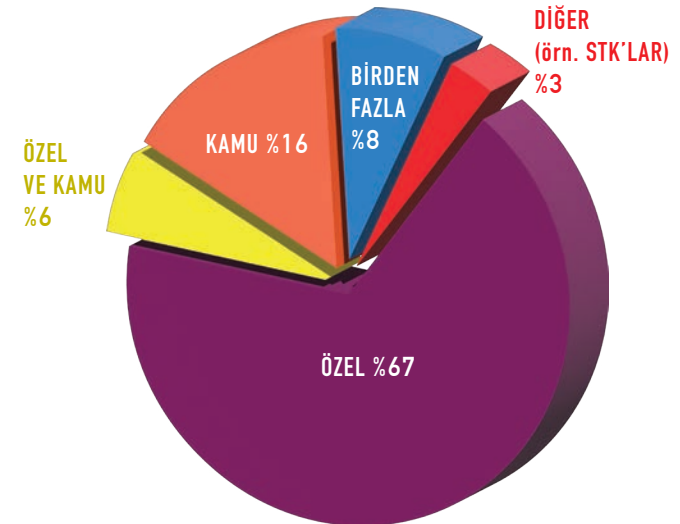
oluşturuyor. Yarı zamanlı çalışan 274 katılımcının bir haftalık toplam ortalama çalışma süresi ise 21,9 saat olup bu sürenin 15,3 saati prova/ofis dışı çalışma süresi.

Yukarıdaki veri, icracılık örneği bağlamında okunacak olursa, tam zamanlı çalışanlarla yarı zamanlı çalışanların bir haftada yaklaşık olarak aynı süreyi sahneye çıkmak için hazırlanmaya ayırdıkları anlaşılıyor. Müzik sektöründe, bazı kurumsal icra toplulukları dışında prova saatleri için ödeme yapılmadığı bilinmekte. Aynı şekilde, bir başka soruda, katılımcıların 279'u (%68) iş yeri dışında/sahne dışında/stüdyo dışında müzik alanındaki işleriyle ilgili herhangi bir çalışma ya da prova yapmaları gerektiğinde bu çalışmalardan gelir elde etmediklerini ifade etti. Bu durumda, müzik icracılarının büyük bölümünün mesleklerine çalışarak geçirdikleri sürenin ancak yarısından kazanç elde ettikleri anlaşılıyor.

Son olarak, yapılan görüşmelerde ofis/sahne dışında yapılan çalışma/hazırlık/prova süreçleriyle ilgili sorulara verilen yanıtlar, bu sürenin müzik emekçileri için dahi çoğu kez çalışma saatinden görülmediğini; bir başka deyişle, bu sürenin çalışma süresine dahil olduğuna dair bir farkındalığın bulunmadığını ortaya koyuyor. Özellikle icracılık gibi mesleklerde çalışmanın merkezini oluşturan bir etkinliğin bu şekilde görünmez olması sektörün önemli ve üzerinde yeterince düşünülmeyen bir sorunu olarak tespit edildi.

İşyeri Statüsü (Kamu- Özel Sektör)

Katılımcıların 275'i (%67) özel sektörde çalışıyor. 64 katılımcı (%16) kamu kuruluşlarında çalışırken 13 (%3) katılımcı sivil toplum kuruluşları gibi diğer kuruluşlarda çalıştıklarını ifade ettiler. 34 katılımcı (%8) aynı gün ya da hafta içinde birden farklı statüdeki işyerlerinde çalıştıklarını beyan ettiler.

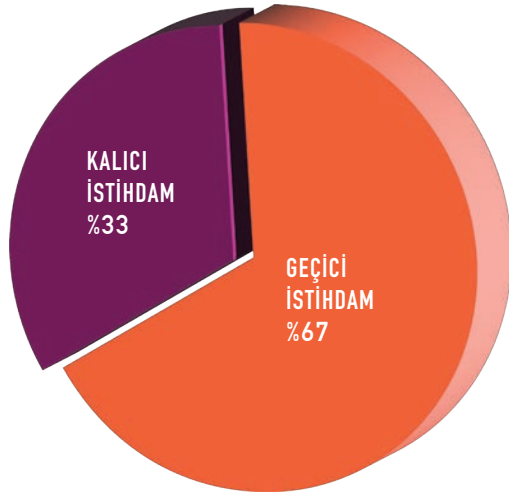

SORU Müzik alanında çalıştığınız kuruluş veya işyerinin statüsü nedir?

Grafikte görülebileceği gibi, kamuya bağlı kurumlar müzik sektörü çalışanlarının ancak küçük bir kısmını istihdam ediyor. Diğer yandan, kamuda tam zamanlı istihdam edilen müzik emekçileri sosyal güvencelerden yararlanabiliyorlarsa da kamuya bağlı kurumların gün geçtikçe sözleşmeli ve yarı zamanlı çalışma rejimine yöneldiği de bir gerçek.

İstihdamın Sürekliliği (Günlük Yevmiyeli/Proje Bazlı/Aralıklı -Maaşlı)

277 (%67) katılımcı geçici şekilde çalışırken sadece 133 (%33) katılımcının istihdam güvencesi bulunuyor.

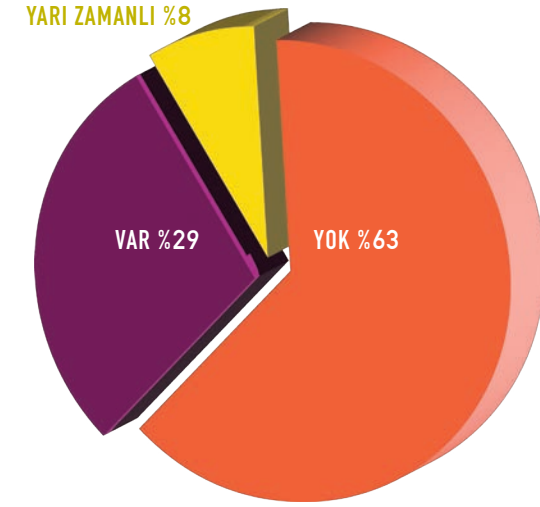

SORU Müzik alanında ağırlıklı olarak çalıştığınız kuruluş veya işyerindeki işinizin süreklilik durumu nedir?

Yarı zamanlı çalışmada olduğu gibi, geçici istihdamın da (yevmiyeli çalışma, kısa süreli proje merkezli çalışma vb.) müzik sektöründe kural haline geldiği görülüyor. Bir sonraki tabloda izlenebileceği gibi, geçici istihdam, çoğu kez sosyal güvenlikli mahrum olarak çalışmaya da işaret ediyor.

Sosyal Güvenlik Kaydı

Katılımcıların 117'si (%29) müzik alanındaki işleri üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) tam zamanlı olarak kayıtlı. 33 katılımcının (%8) yarı zamanlı kaydı bulunmakta. 260 katılımcının (%63) ise SGK kaydı bulunmamakta.

SORU Müzik alanındaki işiniz üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) kayıtlı mısınız?

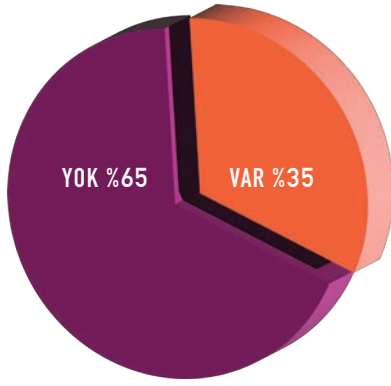
SGK verilerine göre, 2020 yılında Türkiye genelinde çalışanların %30'u kayıtdışı istihdam edilmekte. Anket sonuçları, müzik sektöründe kayıtdışı çalışma oranının Türkiye genelinin iki katından fazla olduğunu gösteriyor.

Sosyal güvenlik kaydından mahrum çalışma, sektör emekçilerinin en önemli sorunları arasında yer almakta. Yukarıda da belirtildiği gibi, sosyal güvenlik kaydı olmaksızın çalışmanın temel sebebi geçici istihdam.

Diğer yandan, bir önceki tabloda görüldüğü gibi, yarı zamanlı çalışma oranı neredeyse %70. Yarı zamanlı çalışmada SGK kaydının yapılma oranı sadece %29. Bu iki veri birlikte değerlendirildiğinde, sosyal güvenliğin istisnai bir hale geldiği söylenebilir. SGK'sız çalışma ve bunun yarattığı gelecek kaygısı görüşmelerde de en fazla öne çıkan temalardan biri oldu.

Örgütlülük (Sendika/Dernek/Meslek Birliği Üyeliği)

Katılımcıların 142'si (%35) müzik alanındaki işleri üzerinden bir sendikaya, derneğe ya da meslek birliğine kayıtlıyken 268 katılımcı (%65) ise bunlardan herhangi birine kayıtlı değil.

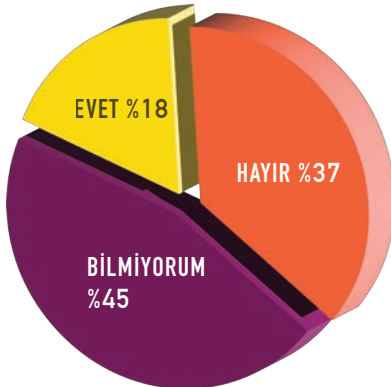

SORU Müzik alanındaki işiniz üzerinden bir sendikaya, derneğe ya da meslek birliğine kayıtlı mısınız?

Örgütlülük oranının düşük olması, var olan sendika, meslek birliği, dernek ve inisiyatiflerin, bu raporda tespit edilen çalışma koşullarının iyileştirilmesi yönündeki etkilerinin sınırlılığına da işaret ediyor. Atipik çalışma modellerinin sektör emekçilerinin düzenli olarak bir araya gelmeleri ve örgütlenmeleri önünde pratik engeller yaratmasının yanı sıra iş güvencesinden yoksun çalışmanın genel olarak tüm emek kesimlerinde örgütlenmeye ilişkin çekinceler yarattığı bilinen bir gerçek. Bununla birlikte, pandemi sürecinde ortaya çıkan ya da güçlenen örgütlenmelerden söz edilebilir. “Tiyatromuz Yaşasın İnisiyatifi” ve “Olta Dayanışma” bu bağımsız örgütlenmelere örnek olarak gösterilebilir.

İşyeri Güvenliği

73 katılımcı (%18) çalıştıkları kurum ya da işyerlerinin iş güvenliği uzmanları tarafından belirli aralıklarla denetlendiğini bildirdi. 186 katılımcı (%45) işyeri güvenlik kontrolü yapıp yapılmadığını bilmediklerini beyan ederlerken 151 katılımcı (%37) işyerlerinin kontrol edilmediğini belirtti.

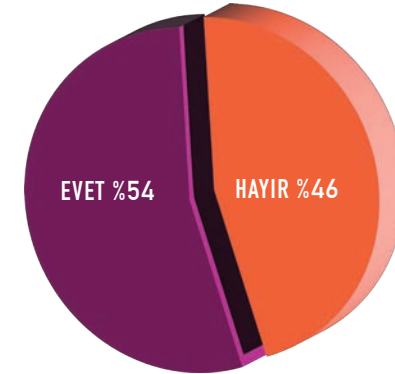
SORU Müzik alanında çalıştığınız kuruluşlar ya da işyerleri iş güvenliği uzmanları tarafından, belirli aralıklarla denetleniyor mu?

Grafikte de görüldüğü üzere, katılımcıların yaklaşık yarısı işyerlerinin güvenlik denetimine tabi olup olmadığına dair bilgi sahibi değiller. Bu bilgiyi %37'lik denetlenmeme verisiyle birlikte okuduğumuzda işyeri güvenliğinin yetersizliği daha da görünür hale geliyor.

Ayrıca, görüşmecilerin bu soru karşısında, düşünmeye ihtiyaç duyma ve yanıt vermekte zorlanma gibi tepkileri, işyeri güvenliği konusunun ne derece ikincil bir mesele olarak görüldüğünü ve hak olarak talep edilmekten uzak olduğunu da gösteriyor.

İş Memnuniyeti

İş memnuniyetinin saptanabilmesi için katılımcılara ileride çocuklarının da kendi mesleklerini yapmalarını isteyip istemeyecekleri soruldu. Bu soruyu, 221 (%54) katılımcı “Hayır,” 189 katılımcı (%46) “Evet” şeklinde yanıtladı.

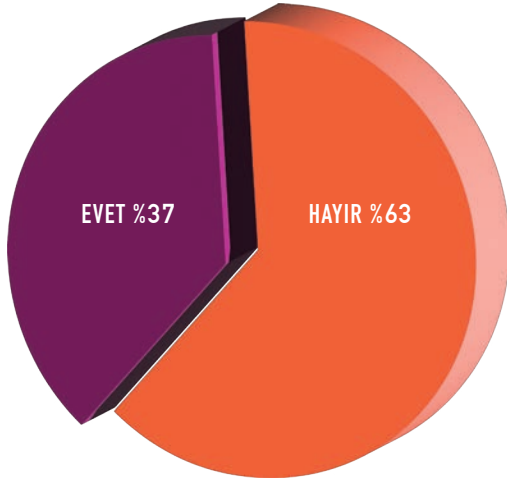
SORU Çocuğunuzun ileride sizin mesleğinizi (müzik alanındaki) yapmasını ister miydiniz?

Bu raporun ortaya koyduğu olumsuz çalışma koşullarına rağmen katılımcıların hemen hemen yarısının bu soruya olumlu cevap vermiş olması, araştırmacıları, görüşmeler sırasında bu temayı daha detaylı incelenmeye yöneltti. Görüşmecilere, olumsuz çalışma koşullarına rağmen müziğe devam etmelerinin ardındaki nedenler sorulduğunda alınan yanıtlar, müzisyenliğin ya da müzikle kurulan ilişkinin çoğunlukla aileden geldiğini ve/veya küçük yaşlarda başladığını gösterdi. Müzikle erken yaşta başlayan bu ilişkinin, gelecekte mesleği sürdürmek bakımından iki yönden etkili olduğu düşünülebilir. Bunlardan biri, müzikle çocuklukta kurulan duygusal bağ iken, diğeri ise erken yaşta başlayan formal müzik eğitiminin veya aileden gelen müzisyenliğin sonraki yıllarda meslek seçimi konusunda seçeneksizlik yaratması. Bu durumda, müzisyenlik bazen zorunlu bir meslek seçimi olarak da karşımıza çıkabiliyor.

İSTİHDAM DURUMUNA VE GELİRE İLİŞKİN BULGULAR

İstihdam (İş Sahibi Olma-İşsizlik)

Katılımcıların 154'ü (%37) anketi cevapladıkları hafta nakdi veya aynı gelir elde etmek amacıyla müzikle ilgili bir işte çalıştıklarını, 256'sı (%63) ise çalışmadıklarını bildirdi.

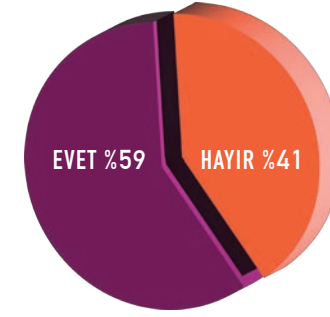

SORU Bu anketi cevapladığınız hafta nakdi veya aynı gelir elde etmek amacıyla müzikle ilgili bir işte çalıştınız mı?

Anket çalışmasının 8 Kasım-10 Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleştirildiği hatırlanacak olunursa, anketi cevapladığı hafta içinde, yani pandemi sürecinde, müzik emekçilerinin %63'ünün işsiz durumda olduğu görülüyor.

Birden Fazla İşyerinde Çalışma

Katılımcıların 242'si (%59) aynı gün ya da haftada gelir elde etmek amacıyla birden farklı mekânda/iş yerinde çalıştıklarını belirtirken, 168 (%41) katılımcı sadece tek bir işyerinde çalıştıklarını bildirdi. Kültür sektöründe sıklıkla karşılaşılan, atipik çalışmanın ve tek bir işte çalışma durumunda gelirin yetersiz kalmasının bir sonucu olarak, müzik emekçilerinin %60'a yakın bölümünün birden fazla işte çalışmak zorunda kaldığı anlaşıyor.

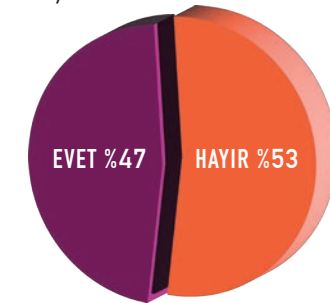

SORU Aynı gün ya da haftada gelir elde etmek amacıyla birden farklı mekânda/iş yerinde çalışıyor musunuz?

Yapılan görüşmelerde, birden fazla işte çalışma deneyiminin getirdiği zamansal ve duygusal güçlükler sıklıkla ifade edildi. Diğer yandan, görüşmelerde, bazı müzik icracılarının birden fazla işte çalışmayı güvence olarak gördüklerinden, hatta özellikle işlerin yoğun olduğu sezonlarda tek bir işverene bağlı olarak düzenli ve SGK'lı olarak çalışmaktansa daha yüksek gelirle birden fazla mekânda çalışmanın tercih edildiği örnek bir vakadan söz edildi. Bu örnek, müzik emekçilerinin düşük gelirli ve güvencesiz çalışma koşulları içinde tercihler yapmak zorunda olduklarını gözler önüne seriyor.

Müzik Alanı İçinde Başka Meslek Sahipliği

Aynı işi aynı anda birden fazla işyerinde yapmanın yanı sıra, müzik alanındaki ikinci meslek sahipliği de %47 oranında görülüyor.

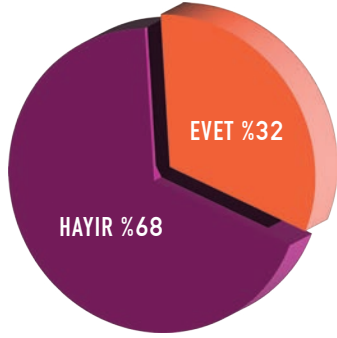

SORU Aynı gün ya da haftada gelir elde etmek amacıyla müzik alanında ağırlıklı olarak yaptığınız meslek dışında yine müzik alanında başka bir meslek icra ediyor musunuz?

Buna örnek olarak, pek çok müzik icracısının ayrıca çeşitli kurumlarda veya bireysel olarak ders vermekte olması gösterilebilir. Görüşmeler, ders vermenin—çevrimiçi imkanların da kullanımıyla—pandemi sürecinde birçok müzik emekçisi için tek gelir kaynağına dönüştüğünü gösteriyor.

Müzik Alanı Dışında Meslek Sahipliği

Müzik emekçilerinin %32'si ise müzik dışında bir başka mesleğe daha sahip.

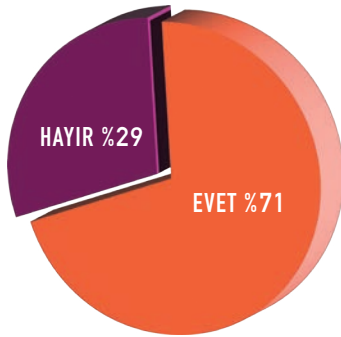

SORU Aynı gün ya da haftada gelir elde etmek amacıyla müzik alanında yaptığınız meslek dışında başka bir alanda meslek icra ediyor musunuz?

Bu veri, bir kısım müzik emekçisinin müzikle ilgili mesleklerinden elde ettikleri gelirin yetersizliğinden dolayı geçinebilmek için müzik dışında başka mesleklerde de çalışmak durumunda olduğunu düşündürüyor.

İkinci İş Arama

290 katılımcı (%71) müzik alanındaki işine ek olarak gelir elde etmek amacıyla ikinci bir iş arıyor. İkinci bir iş aramaya duyulan ihtiyacın %71'e varan bir düzeyde olması, müzik emekçilerinin gelirlerini yetersiz bulduklarına ilişkin en belirgin kanıtlardan birini oluşturuyor.

SORU Müzik alanındaki işinize ek olarak gelir elde etmek amacıyla ikinci bir iş arıyor musunuz?

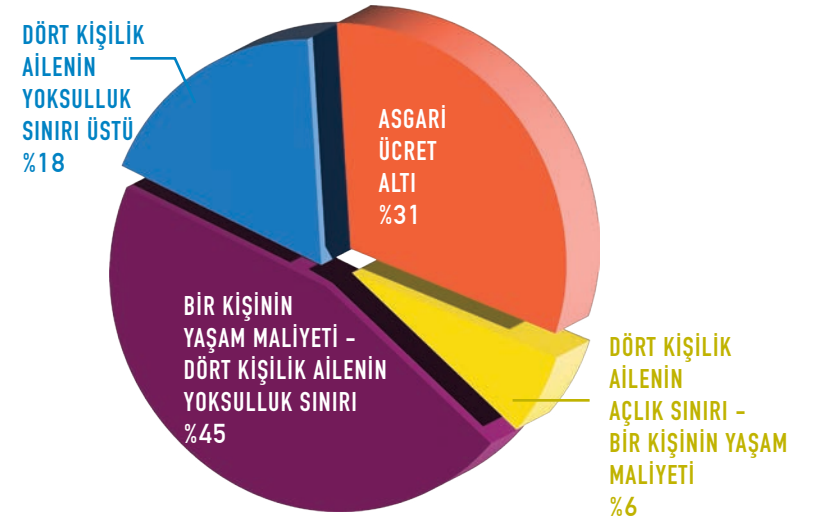
2019 ve 2020 Yılı Geliri

Her ne kadar araştırma, müzik sektöründeki çalışma koşullarına ilişkin genel bir tespit yapmayı hedeflediyse de anketin 2020 yılı içinde pandemi koşullarının etkili olduğu bir dönemde yapılması pandeminin akut etkilerine dair veri elde etmeyi de mümkün kıldı. Ankette katılımcılara 2019 ve 2020 yılı ortalama aylık gelirleri soruldu ve pandeminin gelir üzerindeki etkisi somutlaştırıldı.

Katılımcıların 2019 yılında müzik alanındaki işlerinden elde ettikleri ortalama aylık net nakdi gelirlerine ilişkin cevapları, Türk-İş (2021) tarafından hazırlanan 2019 yılı Aralık ayı açlık ve yoksulluk sınırları baz alınarak beş kategoriye ayrıldı:

- Asgari ücret altı (2.020 TL ve altı),
- Asgari ücret (2.020TL) ile dört kişilik bir ailenin açlık sınırı (2.162 TL) arası,
- Dört kişilik bir ailenin açlık sınırı (2.163 TL) ile bir kişinin yaşam maliyeti (2.649 TL) arası,
- Bir kişinin yaşam maliyeti (2.650 TL) ile dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı (7.044 TL) arası,
- Dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı üstü (7.045 TL ve üstü).

2019 yılında katılımcılardan 128'i (%31) asgari ücret altında, 25'i (%6) dört kişilik bir ailenin açlık sınırı ile bir kişinin yaşam maliyeti arasında, 185'i (%45) bir kişinin yaşam maliyeti ile dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı arasında ve 72'si (%18) dört kişilik ailenin yoksulluk sınırı üstünde kazandıklarını beyan etti.

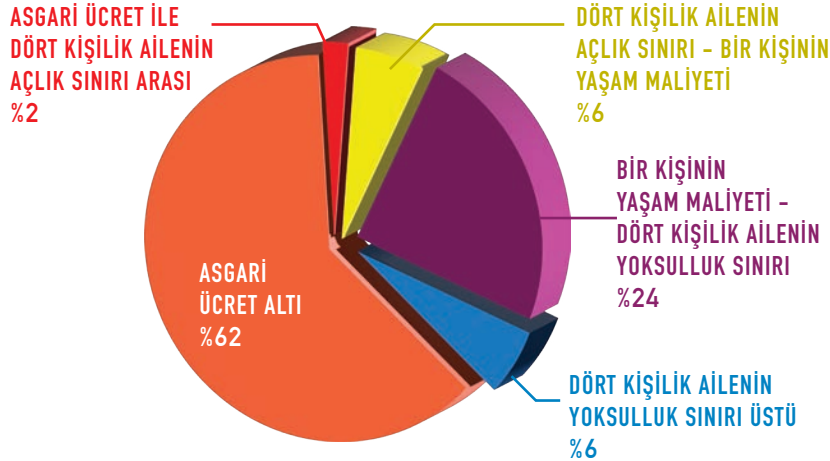
SORU 2019 yılında müzik alanındaki işinizden elde ettiğiniz ortalama aylık net nakdi gelir ne kadardı?

2019 yılında 410 katılımcının ortalama aylık geliri 5.685 TL olarak tespit edildi. Bu ortalama gelirin yorumlanması sırasında, anket ve görüşme sonuçlarının ortaya koyduğu üzere, ücretli işçi olarak çalışan büyük çoğunluk ile kendi hesabına çalışan ya da işveren statüsündeki az sayıdaki katılımcı arasındaki gelir farkının büyüklüğü dikkat çekti.

Pandemi koşullarının etkili olduğu 2020 yılında ise katılımcılar, müzik alanındaki işlerinden elde ettikleri ortalama aylık net nakdi gelir sorusuna yine aynı ölçütlerle, bu kez 2020 yılı Aralık ayı açlık ve yoksulluk sınırları baz alınarak yanıt verdiler:

- Asgari ücret altı (2.324 TL ve altı),
- Asgari ücret (2.324 TL) ile dört kişilik bir ailenin açlık sınırı (2.589 TL) arası,
- Dört kişilik bir ailenin açlık sınırı (2.590 TL) ile bir kişinin yaşam maliyeti (3.146 TL) arası,
- Bir kişinin yaşam maliyeti (3.147 TL) ile dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı (8.436 TL) arası,
- Dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı üstü (8.437 TL ve üstü).

2020 yılında katılımcılardan 250'si (%62) asgari ücret altında, 9'u (%2) asgari ücret ile dört kişilik bir ailenin açlık sınırı arasında, 24'ü (%6) dört kişilik bir ailenin açlık sınırı ile bir kişinin yaşam maliyeti arasında, 96'sı (%24) bir kişinin yaşam maliyeti ile dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı arasında ve 24'ü (%6) dört kişilik ailenin yoksulluk sınırı üstünde kazandıklarını beyan ettiler.

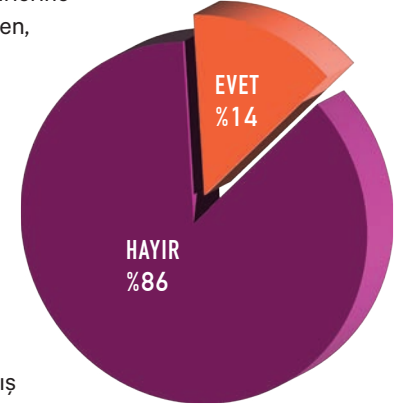
SORU 2020 yılında müzik alanındaki işinizden elde ettiğiniz toplam ortalama aylık net nakdi gelir ne kadardır?

2020 yılında 411 katılımcının ortalama aylık gelir 3.129 TL olarak tespit edildi. Ortalama aylık gelirdeki akut düşüşün yanı sıra, asgari ücret altında gelir elde eden müzik emekçilerinin oranının %31'den, tam iki katına yükselmesi ve en yüksek gelir grubunun %18'lik bir orandan %6'lık bir orana gerilemesi, müzik sektörü çalışanlarının pandemi sürecinde uğradığı gelir kaybını sayısal olarak somutlaştırıyor.

Sosyal Yardım

Katılımcıların sadece 56'sı (%14) 2020 yılı içinde devlet, belediye, özel şirketler ya da sivil toplum kuruluşlarından gelirlerine ek olarak karşılıksız nakdi veya aynı yardım almaktayken, 354'ü (%86) hiçbir sosyal yardımdan faydalanamadı.

SORU 2020 yılı içinde devlet, belediye, özel şirketler ya da sivil toplum kuruluşlarından gelirinize ek olarak karşılıksız nakdi veya aynı yardım aldınız mı/alıyor musunuz?

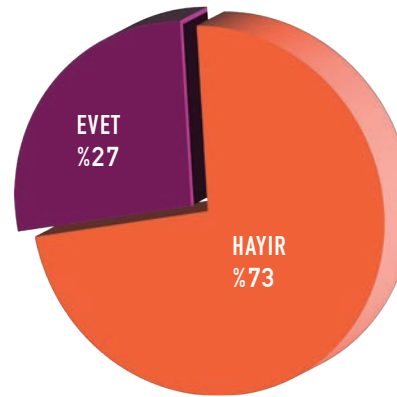

Anket çalışmasının 2020 yılının Kasım ayında, yani pandemi sürecinin 8. ayında, gerçekleştiği dikkate alındığında, bu tarihe kadar müzik emekçilerine ulaşmış anlamlı bir desteğin bulunmadığı görülüyor.

Mesleki Sakatlanma Nedeniyle Gelir Kaybı

Katılımcıların 111'i (%27) çalışma hayatları boyunca mesleki sakatlanmaya bağlı gelir kaybı yaşadığını belirtirken, 299'u (%73) mesleki sakatlanmaya bağlı gelir kaybı yaşamadıklarını beyan etti.

SORU Müzik alanındaki çalışma hayatınız boyunca, mesleki sakatlanma nedeniyle müzik alanında elde ettiğiniz gelirden kayıp yaşadınız mı?

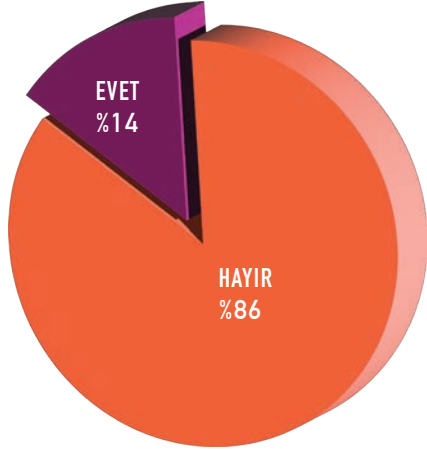
Görüşmeler sırasında, bu soruyla bağlantılı olarak, görüşmecilere, mesleki sakatlanma durumunda sağlık giderlerini nasıl karşıladıkları, eğer sakatlanma yaşamamışlarsa böyle bir durumda neyle karşı karşıya kalabilecekleri soruldu. Kayıtdışı ve SGK güvencesinden yoksun çalışanların bir kısmı, resmî bir talepte bulunamayacaklarını ancak insani ilişkilere dayanarak destek görmeyi umduklarını belirtti.

İş kazalarına bağlı sakatlanmalar dolayısıyla geçici ya da kalıcı iş kaybına uğradığını ifade eden görüşmeciler, bu süre içinde herhangi bir gelir elde etmediklerini beyan ettiler. Müzik emekçilerinin iş kazasına bağlı olsun olmasın geçici çalışmama hallerinde (hastalık, askerlik vb.) işe dönebilmenin koşulu, geçici olarak yerlerine çalışacak

olan kişiyi işverene kendilerinin önermeleri gerekmekte. Geçici çalışanın işveren tarafından bulunması halinde, sakatlanma yaşayan müzik emekçisi işini tamamen kaybetmekte.

Gelir Memnuniyeti

Katılımcılardan sadece 59'u (%14) gelirlerinden memnunken, 351'i (%86) gelirlerinden memnun değil.

SORU Müzik alanında elde ettiğiniz kazançtan memnun musunuz?

Gelir memnuniyetsizliğinin bu kadar yüksek oranda olmasına rağmen, katılımcıların %46'sının “Çocuğunuzun ileride sizin mesleğinizi (müzik alanındaki) yapmasını ister miydiniz?” sorusuna “Evet” cevabını vermiş olması meslek memnuniyetinin gelir memnuniyetinden çok daha yüksek olduğunu göstermekte. Özellikle icracıların, müzisyenliğe sadece bir meslek olarak bakmanın ötesinde müzikle kurulan duygusal bağın olumsuz çalışma koşullarına rağmen piyasasının sürdürülebilirliğini sağlayan etkenlerden biri olduğu anlaşıyor.

TESPİT VE ÖNERİLER

Araştırma, Türkiye'de müzik emekçilerinin pandemi öncesinde de var olan genel çalışma koşulları ve gelir durumları hakkında somut veri sağlayan ilk çalışmalardan biri olarak sektörün resmedilmesi açısından önemli bir kaynak durumunda. İkinci olarak, araştırma, pandemi sürecinin istihdam ve ücret üzerindeki etkilerine de ışık tutuyor.

Anket verisi ışığında müzik sektörüne hâkim olan çalışma koşulları ve gelir durumuna ilişkin tespitler kısaca özetlenecek olursa;

- Müzik sektöründeki istihdamın en az %60'ının geçici, proje bazlı, gündelik yevmiyeli vb. işlerden oluşuyor. Yarı zamanlı çalışma %60 gibi bir oranla tam zamanlı çalışmadan daha yaygın durumda. Oysa, ikisi arasındaki süre farkı haftada sadece 8 saat.
- Müzik sektörü çalışanlarının önemli bir bölümü (%62) ücretli işçi olarak çalışıyor.
- Kamuya bağlı kurumlar müzik sektörü çalışanlarının ancak küçük bir kısmını istihdam ediyor ve bu istihdam gün geçtikçe tam zamanlı olmaktan ve sosyal güvenceden uzaklaşıyor.
- Hem tam zamanlı hem yarı zamanlı çalışan müzik emekçilerinin toplam çalışma sürelerinin 3'te 1'ini prova/ofis dışı çalışma oluşturuyor. Ancak bu 3'te 1'lik çalışma süresinden herhangi bir gelir elde edilmediği görülüyor.
- Araştırma, müzik emekçilerinin en az %60'ının SGK kaydı bulunmadığını gösteriyor. Tam zamanlı çalışma durumunda dahi SGK ödemelerinin yapılmaması yaygın. SGK kaydı bulunanların büyük kısmı giriş yapıldıktan sonra primlerini kendileri ödüyor. Çoğu durumda da ödemeleri devam ettirmedikleri için prim borçları bulunuyor.
- Müzik emekçilerinin yaklaşık %60'ı örgütsüz.
- Müzik emekçilerinin %80'i çalıştığı kurumlarda iş güvenliği önemlerinin alınmadığını ve/veya bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtti.
- Müzik sektörü çalışanlarının %20'si ana gelirini müzik alanından kazanamazken, müzik içi ya da müzik dışı ikinci bir işe sahip olmak yaygın; %70'i ikinci bir işe ihtiyaç duyuyor.
- 2019 yılında müzik emekçilerinin %30'u asgari ücretin ve %80'i dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırının altında gelir elde etti.
- 2020 yılında pandeminin etkisiyle bu oranlar daha da yükseldi. 2020 yılında müzik emekçilerinin %62'si asgari ücretin ve %94'ü dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırının altında gelir elde etti. 2019 yılıyla karşılaştırıldığında, pandemi etkisiyle anket katılımcılarının 2020 yılı aylık gelir ortalamalarının yaklaşık %50 oranında düştüğü tespit edildi.
- Müzik emekçileri tam zamanlı olarak haftada 45 saat (30 saat sahne/ofis ve 15 saat sahne/ofis dışı) çalışmalarına rağmen, içlerinden ancak azınlık bir grup kendisini

ve ailesini yoksulluk sınırının üstünde geçindirebilecek geliri elde ediyor.

- Pandemi koşullarında müzik emekçilerinin %60'ı işsizlikle karşı karşıya kaldı.
- Müzik emekçilerinin %85'i gelirinden memnun değil.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler aşağıdaki gerçekleri ortaya çıkardı:

- Müzik emekçilerinin (özellikle müzik icracılarının) gelirlerini belirleyen önemli faktörlerden biri arz-talep dengesi. Çalışılan kentte/bölgede gelişmiş bir eğlence sektörünün varlığı kadar, müzisyen sayısı da arz-talep dengesi üzerinde belirleyici. Bunlara bağlı olarak oluşan rekabet, müzisyenlerin geliri üzerinde etkin rol oynuyor.
- Müzik sektöründe ilk işe girişlerde sosyal ağların etkisi büyük. Özellikle müzik icracılarının önemli bir kısmında ailede başka müzisyenlerin bulunması mesleğe girişte önemli bir etken.
- Müzik emekçilerinin %83'ünün yüksek öğrenim derecesine sahip olduğu gerçeği, çalışma koşulları ya da gelire ilişkin tabloyu değiştirmiyor.
- Müzik emekçilerinin yaşlarına paralel olarak deneyimlerinin artması gelirlerine olumlu etki ediyor. Ancak ileri yaş, fiziksel olarak güç gerektiren (rodilik gibi) işlerin yapılamaması anlamına da gelebilmekte.
- Kadın müzik emekçileri, cinsiyetlerinden dolayı sektör içinde bazı meslekleri yapamamakta ya da nadiren yapabilmekte. Ayrıca, çalıştıkları ortamda erkek meslektaşlarına oranla çeşitli ayrımcılık türlerine maruz kalmaktalar.
- Cinsiyet ve etnik kimlik, görüşmelerde ifade edilen diğer ayrımcılık ve mobbing sebepleri arasında. Kurumsal işyerlerinde kadrolu ve sözleşmeli çalışanlar arasındaki statü farkı bir diğer ayrımcılık sebebi olarak tespit edildi.
- Sosyal güvenceden yoksun çalışmanın yanı sıra, sektörde kural haline gelmiş olan kayıt dışılık, müzik emekçilerini mobbing ve iş kazaları karşısında kırılgan bir konumda bırakıyor.
- Müzik emekçileri, iş kazaları, hastalık, askerlik gibi geçici olarak çalışılmayan durumlarda işe dönebilmek için geçici olarak güvenilir ve yetkin birini kendi yerlerine yerleştirmek durumundalar. Aksi halde, işlerini kaybetme riskiyle karşı karşıyalar.
- Kayıtsız çalışmanın görünmez kıldığı büyük bir gelir eşitsizliği ve adaletsizliği sektöre hâkim.
- Gelecek kaygısı hemen hemen tüm görüşmeciler tarafından net bir şekilde ifade edilen ortak ve en yakıcı mesele olarak tespit edildi.

Araştırmanın üç noktada müzik sektörü üzerine yapılmış çalışmalara özgün katkı sunduğunu düşünüyoruz. İlk olarak, Türkiye’de müzik sektörünün güvencesiz çalışma koşullarına tabi olduğu bilinen bir gerçek. Bunun bir sebebi, emek piyasasının giderek esnek ve güvencesiz hale gelmesiye, bir diğeri de aralıklı çalışma gibi müzik sektöründeki işlerin doğası. Ancak, bu gerçeği somut olarak ortaya koyacak sayısal veri bulunmuyor. Bu bakımdan araştırma, istatistiki dayanarak söz konusu çalışma koşullarını somutlaştırmak açısından önemli bir katkı sunuyor.

İkinci olarak, bu araştırma, müzik emekçilerinin olumsuz çalışma koşulları arasında saymaya sıra gelmeyen ve genellikle kendileri tarafından dahi tanımlanmamış bazı sorunları ilk kez tespit etmesi açısından özgün. Örneğin, araştırmaya katılan müzik emekçilerinin neredeyse hiçbirinin prova gibi sahne/ofis dışı çalışma saatlerinin çalışma süresinden sayılması gerektiğinin farkında olmadığını tespit ettik. Bir diğer tespitimiz ise iş ve işyeri güvenliği gibi konuların konuşulmayanlar arasında yer almasıydı.

Son olarak, bu araştırma, müzik emekçilerinin ciddi bir çalışan yoksulluğu içinde olduklarını ortaya koyuyor. Müzik sektöründe, yapılan işin sadece niteliğine değil mekâna, bölgeye ve benzeri çok çeşitli parametrelere bağlı adaletsiz gelir dağılımı olduğu bir gerçek. Buna paralel olarak, müzik emekçilerinin önemli bir kısmı tek kişilik yaşam maliyetini karşılamakta. Diğer deyişle, müzik emekçilerinin yine dikkate değer bir kısmı, diğer sektörler kadar yoğun çalıştıkları halde değil ailelerini kendilerini bile geçindirmeye yetecek kazancı elde edememekteler.

Mevcut durum, pandemi koşullarıyla birlikte ele alındığında ortaya şöyle bir tablo çıkmakta: Anket katılımcıları arasında, 2019 yılında asgari ücretin altında gelir elde edenlerin oranı %31 iken, bu oranın 2020 yılında pandemiyle birlikte %62’ye çıkması müzik sektörü çalışanlarının ciddi bir kısmının gelir güvencesinin bulunmadığına işaret etmekte. Benzer şekilde, Türkiye genelinde 2020 yılında kayıtdışı çalışma oranı %30’larda seyrederken müzik sektörü çalışanları arasında bu oranın %60’larda olması, müzik emekçilerinin pandemi gibi sosyal risk oluşturabilecek durumlara karşı korunmasız çalıştığını göstermekte.

Müzik sektörünün pandemide göz ardı edilemeyecek boyutlar kazanan olumsuz çalışma koşulları ve düşük gelir durumlarının ortadan kaldırılabilmesi için hızla sosyal politikalar geliştirilmesi gerektiği açık. Araştırmamızın, müzik emekçilerinin kendi kurdukları örgütler aracılığıyla katılımcı olacakları böyle bir politika geliştirme sürecine katkı sunması en büyük arzumuzdur.

REFERANSLAR

- Casey, B. (1999). Employment and Skills in Cultural Sector: Some Reflexions on the European Commission Paper 'Culture, Cultural Industries and Employment'. A. Elimeier, & V. Ratzenböck (Dü) içinde, Cultural Competence: New Technologies, Culture & Employment (s. 40-47). Vienna: Österreichische Kulturdokumentation.
- Dudu, S. (2020). Exploring Cultural Employment: The Case of Turkey. Economics Literature, 2(2), 104-121. doi:10.22440/elit.2.2.1
- Eurostat. (2021). Culture Statistics - Cultural Employment. July 03, 2021 tarihinde Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_cultural_employment adresinden alındı
- ILOSTAT. (2020). Statistics on the Working Poor. July 16, 2021 tarihinde International Labour Organization: <https://ilostat.ilo.org/topics/working-poor/> adresinden alındı
- Kadıgil, S. (2017). Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. G. Alpagut (Dü.) içinde, Sahne ve Perde Çalışanlarının Hukuki Sorunları (s. 135-144). İstanbul: Aristo.
- Karaca, A. (2017). Sahne ve Perde Çalışanlarının İş İlişkileri ve Çalışma Koşulları Hakkında Tespitler. G. Alpagut (Dü.) içinde, Sahne ve Perde Çalışanlarının Hukuki Sorunları (s. 75-88). İstanbul: Aristo.
- Lena, F. (2016). Türkiye'de Kültürel Sektörlerin Ülke Ekonomisine Katkısı. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mitropoulos, A. (2014). Güvence-Siz? A. Artun (Dü.) içinde, Sanat Eməği: Kültür İşçileri ve Prekarite (E. Gen, Çev., s. 87-99). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Peksan, S., & Tosun, F. (2014). Sanatçıların Sosyal Haklara Ulaşımındaki Güçlükler. Çalışma ve Toplum, 42(3), 207-230.
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2016). Sanatçıların Sigortalılığı. August 06, 2020 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/calisan/sanatcilarin_sigortaliligi adresinden alındı
- Türk-İş. (2021, Haziran). Açlık Yoksulluk. Temmuz 19, 2021 tarihinde Türk-İş: <http://www.turkis.org.tr/Aclik-Yoksulluk-catg91-pn1> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu. (2016). Kayıtdışı İstihdam Oranı. Eylül 14, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu: <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/> • [sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari](http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/) adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). Nüfus ve Demografi. Eylül 14, 2021 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> adresinden alındı

Selda Dudu

2013 yılında başladığı Gazi Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde-ki Sosyal Politika alanındaki yüksek lisans eğitimini tiyatronun sosyal sorumluluğu üzerine tez yazarak 2017 yılında tamamladı. 2015 yılında Sevilla Üniversitesi'nde Çalışma Bilimleri alanında ikinci yüksek lisansını Türkiye'deki kültür emekçilerinin çalışma koşulları üzerine yazdığı teze bitirdi. 2017 yılından beri Sevilla Üniversitesi'nde Sosyoloji Bölümünde doktora öğrencisi.

Evrin Hikmet Öğüt

Etnomüzikoloji alanında doktora derecesini 2015 yılında İTÜ Müzik İleri Araştırmalar Merkezinde İstanbul'daki Keldani-İraklı göçmenlerin müzik pratikleri üzerine teziyle tamamladı. 2016-2018 yıllarında Suriyeli göçmen müzisyen ve sanatçıların deneyimini aktaran Sınırın Ötesinden Sesler ve Sınırın Ötesinden Sanat başlıklı video serilerini gerçekleştirdi. Açık Radyo'da "Göçmenin Müziği, Müziğin Göçü" başlıklı radyo programını hazırladı ve sundu. Çeşitli gazete ve dergiler için müzik yazıları yazdı. 2020-2021 yıllarında TÜBİTAK Doktora Sonrası Araştırma Bursuyla City University of New York'ta, New York'taki Arap müziği sahnesi üzerine araştırmasını yürüttü. Halen Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Etnomüzikoloji Anabilim Dalında öğretim üyesi.

Özge Ç. Denizci

2004 yılında Gürcistan polifonik müziği üzerine çektiği "Kartuli Khimebi/ Gürcü Sesleri" filmi ile Tohum Kültür Merkezi "Halkların Kardeşliği Ödülü"ne layık görüldü. Üniversite bitirme projesi de olan Gürcistan saha çalışması, 2010 yılında Chiviyazıları Yayınevi tarafından "Gürcüler: Tarih, Dil, Kültür ve Müzik" ismiyle kitap olarak yayınlandı. 2000 yılından itibaren çeşitli gazete ve dergilerde müzik yazarı, editör ve yazı işleri sorumlusu gibi görevlerde bulundu. 2015 yılında Chiviyazıları Yayınevi tarafından "27" isimli kitabı yayınlandı. Pek çok farklı kurum, kuruluş ve oluşumla konser ve festival organizasyonları yaptı. Standart Fm'e "Standart Dışı" ve Karşı Radyo'ya "Çıkrık" programlarını hazırlayıp sundu. Halen müzik yazılarına, organizasyonlarına ve radyo programlarına devam ediyor.

